

JALALUDDIN RUMI'S THEORY OF MYSTICAL KNOWLEDGE

Kodirova Mamlakat Muminovna

Department of History of Uzbekistan, Karshi State University.

Annotation

This article analyzes the philosophical essence of Jalaluddin Rumi's theory of mystical knowledge and the spiritual factors of human perfection in Jalaluddin Rumi's philosophical views, and reveals the essence of the ideas of religious tolerance in Mawlana Rumi's views rejecting the religious frenzy, extremism, and political violence of the present time, showing the increasing importance of peaceful living in a tolerant, pluralist mood.

Keywords: Magnificent figures, mystical views, philosophical heritage, moral qualities.

JALOLIDDIN RUMIYNING TASAVVUFIY BILISH NAZARIYASI

Kodirova Mamlakat Muminovna

Qarshi davlat universiteti O'zbekiston tarixi kafedrası.

Annotatsiya

Mazkur maqola, Jaloliddin Rumiyning tasavvufiy bilish nazariyasi va Jaloliddin Rumiyl falsafiy qarashlaridagi inson kamoloti ma'naviy omillarining falsafiy mohiyatini tahlil etish bilan birga, Mavlono Rumiyl qarashlaridagi diniy bag'rikenglik g'oyalarining tub mohiyatini ochib berish orqali hozirgi davrdagi diniy jazava, ekstremizm, siyosiy zo'ravonlikni rad etib, tolerantlik, plyuralistik kayfiyatdagi tinch-osoyishta yashashning tobora muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Muazzam siymolari, tasavvufiy qarashlari, falsafiy merosi, ahloqiy fazilatlar.

Kirish:

Insoniyat paydo bo'libdiki, ma'naviy barkamollik masalasi har bir davr uchun birdek muhim bo'lib kelgan. Bugun biz shiddat bilan taraqqiy etayotgan, ma'naviy evrilishlar davrida yashayapmiz. Shubhasiz axborot buhronlari tufayli tobora torayib borayotgan bizning bu asrimizda ma'naviyat masalasi, qolaversa, yosh avlodni ma'naviy jihatdan yuksak tarbiya topishi yanada dolzarb ahamiyat kasb etadi. Sir emaski, mustaqillikka erishganimizdan keyin jahon sivilizatsiyasiga munosib hissa qo'shgan buyuk allomalarimizning ma'naviy merosiga katta e'tibor berila boshlandi. O'rta asr musulmon Sharqining muazzam siymolaridan biri Jaloliddin Rumiyl ham ana shunday zotlardan hisoblanadi. Zero, Mavlono Rumiyl qoldirgan ma'naviy meros asrlarga tatigulik ahamiyatga molikdir. Jaloliddin Rumiyning falsafiy-ma'rifiy qarashlarini milliy istiqloq g'oyamizning asosini tashqil qilgan komil insonni tarbiyalashdagi beqiyos ahamiyati sifatida e'tirof etar ekanmiz, ularni har tomonlama va tizimli tarzda tadqiq etish dolzarb muammolardan biri ekanligini quyidagilar taqozo etadi: Mazkur mavzu milliy istiqloq mafkurasining chuqur ildizlaridan biri bo'lib, asrlar bo'yi insonlarni

sog'lom e'tiqod, yuksak ma'naviyat, irfoniyl tafakkur, ma'rifat va madaniyat nuqtai – nazaridan tarbiyalashga xizmat qilib kelgan. Bu ta'limot mustaqillikka erishganimizdan so'ng, yanada jiddiy, oqilona va adolatli tadqiq etila boshlandi.

Asosiy Qism:

Jaloliddin Rumiyning boy falsafiy ma'naviy merosi, jahon falsafasi va madaniyatiga qo'shgan hissassi beqiyosdir. Mana yetti asr bo'libdiki, Jaloliddin Rumiyl shaxsi va merosi Sharq va G'arbni birdek qiziqtirib kelmoqda. Birgina uning "Ma'naviy masnaviy" asari o'rta asrlar Sharqidagi universitetlarda o'qitilib, bu asarni mukammal sharhlash layoqatiga ega bo'lgan ilm ahliga "masnaviyxon" unvoni berilishi fikrimizning tasdig'idir. Shunday qilib, Rumiyl merosini o'rganish tadrijini mavlono daxldor bo'lgan musulmon Sharqidan boshlashimiz kerak bo'ladi. Mavlono Rumiyl ijodini tadqiq qilishda Kichik Osiyo, Xuroson, Movarounnahr, Eron, Hindiston va Pokistonda "Masnaviy" asariga bitilgan sharhlar muhim ahamiyatga egadir. Olmoniyalik sharqshunos Anna Mariya Shimmelning Jaloliddin Rumiyl ijodini xususan "Masnaviy"sini tadqiq etib yozgan asarlarida bu haqda yanada ko'proq ma'lumotlarga ega bo'lamiz. Shuningdek, G'arbiyl yevropa XVIII asr oxiridan boshlab siyosiy namoyondalari orqali Mavlono Rumiyni taniyl boshladilar. J. de Vallenburg, J. fon Hammer, Fredrich Rukert, Jeyms Redxoo'z, Reynold Nikolson va A. J. Orberi kabi olimlarni bunga misol qilishimiz mumkin. Umuman olganda, G'arb olamida Jaloliddin Rumiyl ijodiga bag'ishlangan juda ko'plab tadqiqotlar mavjud, ammo ularda shunchaki sharqshunos yohud tarjimon sifatidagi ilmiyl izlanishlar olib borganliklarini ko'rishimiz mumkin. Mavlono Rumiyl ijodini diniyl va falsafiy g'oyalar bilan uyg'un holda tadqiq etgan olimlar qatoriga B.Furo'zonfara, Ch.Xumoi, M.Cha'fari, R. Fish, R. Xadizade, N.Odilovava boshqalarni keltirish mumkin.

Jaloliddin Rumiyl tasavvufiyl qarashlarining shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan omillar, mavlaviya tariqatining yo'zaga kelishi, Rumiyl ilmiyl-amaliyl faoliyatining natijasi sifatidagi ahamiyati, komillikka eltuvchi ahloqiyl fazilatlarining Rumiycha tasnifi va tavsifi, inson ma'naviyl kamolotiga ijobiyl va salbiyl ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillar, Mavlono Rumiyning komil inson tamoyiliga doir konseptual yondoshuvlarning falsafiy tahlili, komil insonni tarbiyalashga doir zamonaviyl konsepsiyalar, Rumiyl ta'limotidagi mushtarak jihatlar va uning falsafiy merosining yosh avlodni komillik ruhida tarbiyalashdagi ahamiyati kabi muhim jihatlarni tadqiq etishdan iboratdir.

Xulosa

Ma'lumki O'zbekiston mustaqillikni qo'lga kiritganidan so'ng, uning tarixida yangi bir sahifa ochildi. Bu esa bizga O'zbekistonda fuqarolik jamiyatini barpo etish, xalqimizning ijtimoiyl-ma'naviyl taraqqiyl etishida asrlar davomida shakllanib, bizga meros bo'lib kelayotgan o'tmish ajdodlarimizning ma'naviyl merosini har tomonlama chuqur tadqiq qilish ma'suliyatini yuklaydi. O'rta asr musulmon olami falsafiy -ma'naviyl tafakkuridagi yuksalishlarining asosi bo'lmish tasavvuf va Jaloliddin Rumiyl ma'naviyl merosida insonning ma'naviyl - ruhiyl olamini qo'yyadi. Shuning uchun ham insoniylilikning asosini tashqil qiluvchi ma'naviyl sirlarni tadqiq qilish ilmiyl adqiqotning nazariyl va amaliyl ahamiyatini belgilaydi. Tadqiq etilayotgan mavzu milliy mafkuraning diniyl-falsafiy ildizlaridan biri bo'lib, undan

barkamol avlod tarbiyasida foydalanish samarali natija beradi.

Foydanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Boltaboev H. "Masnaviyi sharif" ma'naviyati: [Mavlono Jaloliddin Muhammad binni Bahouddin Valad Rumiy (1207-1273)ning "Ma'naviy masnaviy" kitobi haqida] //Jahon adabiyoti.-2001.-№12.-B.162-166.
2. Mahkam Asqar. Mavlono uchun meni kechiring... [Mahjuriy: bir ko'ngil suhbati] //Guliston.-1998.-№5.-B.62.
3. Mahmudov T. Ilohiyot bag'rida hayot nafasi: [Shoir Jaloliddin Rumiyning ijodiy faoliyati] //Guliston.-2000.-№5.-B.18-23.
4. Muhiddin Abdurasul. Kunyoda Rumiy ruhi shod bo'ldi: [2007 yil -Xalqaro Mavlono Rumiy yili] //Hurriyat.-2006.-20 dek.
5. Orif Usmon. Mavlaviya: Tasavvuf tariqatlari: [O'rta Osiyo-lik tasavvufi olimi, shoir Mavlono Jaloliddin Rumiy -Balxiy (1207-1273)ning "Masnaviyi ma'naviy" asari haqida] //Muloqot.-1998.-№5.-B.46-48.